

Το Ελληνικό Τρίλημμα

Διαπιστώσεις και Προτάσεις Πολιτικής βάσει Ανάλυσης της Διατομεακής
Δομής της Ελληνικής Οικονομίας

Νικόλαος Ροδουσάκης

Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ)

Συνέδριο με θέμα «Αναζητώντας τον Άλλο Δρόμο: Στρατηγικές για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας»
29.1.2023

μετά
ΒΑΣΗ όμιλος για τη βιώσιμη
και δίκαιη ανάπτυξη

ΕΝΑ
Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

**ON
ETERON**

Περίγραμμα

- Ανάλυση της διατομεακής δομής της ελληνικής οικονομίας
- Εντοπισμός των κλάδων για βραχυπρόθεσμες οικονομικές πολιτικές
 - τόνωση της ανάπτυξης
 - δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας
- Εντοπισμός των κλάδων για μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές πολιτικές
 - αύξηση της παραγωγικότητας
 - βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών
- Προτάσεις πολιτικής

Το Ελληνικό Τρίλημμα

Η λεγόμενη ελληνική οικονομική κρίση ξεκίνησε στα τέλη του 2009 πυροδοτούμενη από την παγκόσμια οικονομική ύφεση και ανέδειξε τις δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας και την έλλειψη ευελιξίας νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής ως μέλος της ζώνης του ευρώ

Η ελληνική οικονομία φαίνεται να έχει φτάσει σε ένα νέο χαμηλό επίπεδο ισορροπίας:

1. με διαφορά το υψηλότερο χρέος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ως ποσοστό στο ΑΕΠ (το οποίο ανατροφοδοτείται διαρκώς από τα μεγάλα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών)
2. ένα επίμονο υψηλό επίπεδο ανεργίας (το το δεύτερο μεγαλύτερο ποσοστό στην ΕΕ)
3. μια σχεδόν σταθερή απώλεια σε όρους ΑΕΠ (η οποία από την αρχή της κρίσης —σωρευτικά— είναι μεγαλύτερη του -25%)

Η προσπάθεια μείωσης του χρέους και της ανεργίας με παράλληλη αύξηση του ΑΕΠ μπορεί να χαρακτηριστεί ως το Ελληνικό Τρίλημμα

Μεθοδολογικό Πλαίσιο

- Η έννοια του πολλαπλασιαστή που χρησιμοποιούμε στην παρούσα διερεύνηση συγκροτήθηκε θεωρητικά και αναλυτικά βάσει των Kurz (1985), Metcalfe and Steedman (1981) και Mariolis (2008)
- Περιέχει ως ειδικές περιπτώσεις
 - τον κεντρικό πολλαπλασιαστή(ές) της συνήθους μακροοικονομικής θεωρίας
 - τους πολλαπλασιαστές της παραδοσιακής ανάλυσης εισροών-εκροών (βλ. Miller and Blair, 1985, ch. 4)
- Ο εν λόγω πολλαπλασιαστής δεν συνιστά βαθμωτό μέγεθος αλλά τετραγωνική μήτρα των παραγομένων εμπορευμάτων (κλάδων) της οικονομίας τα στοιχεία της οποίας εξαρτώνται από
 - τις τεχνικές συνθήκες παραγωγής
 - την κατανομή του εισοδήματος (τις τιμές των εμπορευμάτων)
 - τις ροπές προς αποταμίευση ανά μορφή εισοδήματος
 - τις συνθέσεις της κατανάλωσης ανά μορφή εισοδήματος

Τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (έτος 2018), βάση του ΟΟΣΑ https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IOTS_2021

Κριτήρια Χάραξης (Βραχυπρόθεσμων-Μακροπρόθεσμων) Πολιτικών

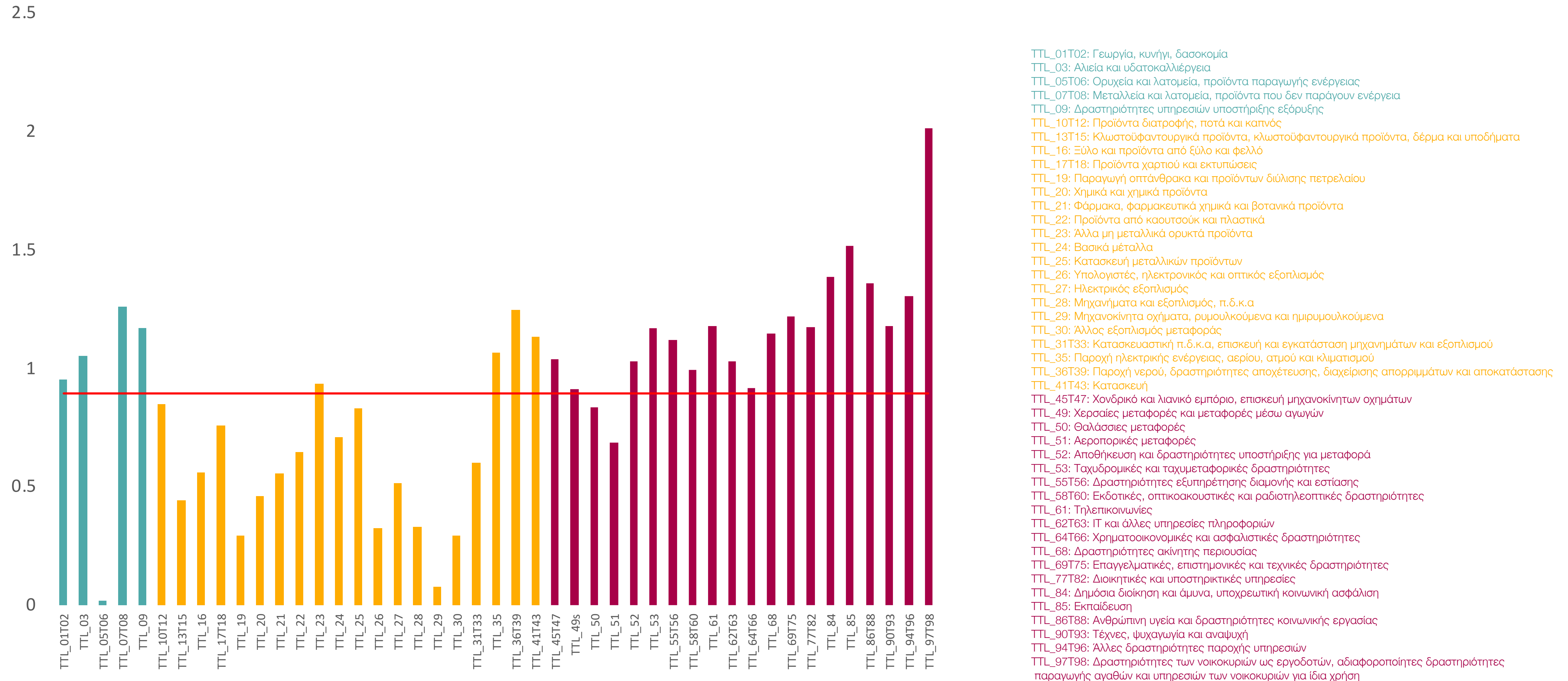
- Χαρακτηρίζουμε ως εμπόρευμα κλειδί κάθε εμπόρευμα που εμφανίζει ταυτόχρονα
 - τους πολλαπλασιαστές προϊόντος και απασχόλησης πάνω από τον μέσο όρο της οικονομίας
 - τους πολλαπλασιαστές εισαγωγών κάτω από τον μέσο όρο της οικονομίας

Τα εμπορεύματα αυτών των κλάδων λοιπόν τα ονομάζουμε εμπορεύματα κλειδιά και θεωρούνται κατάλληλα για την εφαρμογή μιας πολιτικής ζήτησης βραχυπρόθεσμα (τόνωση της ανάπτυξης και τη δημιουργία θέσεων εργασίας)

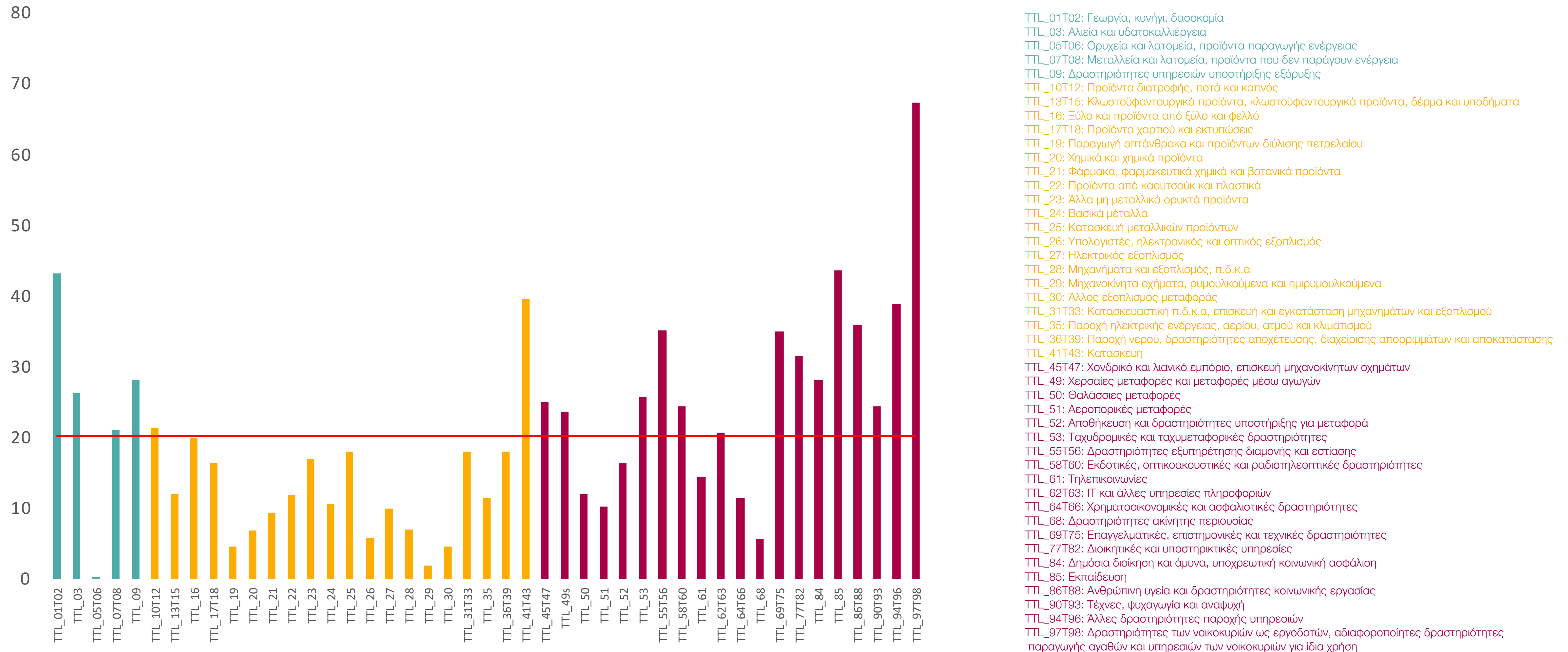
- Χαρακτηρίζουμε ως εμπορεύματα για την χάραξη μιας μακροπρόθεσμης διαρθρωτικής πολιτικής κάθε εμπόρευμα που χαρακτηρίζεται από
 - έναν λόγο του πολλαπλασιαστή προϊόντος προς αυτόν της απασχόλησης πάνω από τον μέσο όρο της οικονομίας
 - έναν λόγο του πολλαπλασιαστή προϊόντος προς αυτόν των εισαγωγών πάνω από τον μέσο όρο της οικονομίας

Ο πρώτος λόγος μπορεί να εκληφθεί ως δείκτης παραγωγικότητας (εργασίας) κάθε εμπορεύματος
Ο δεύτερος ως δείκτης εξάρτησης από τις εισαγωγές της οικονομίας

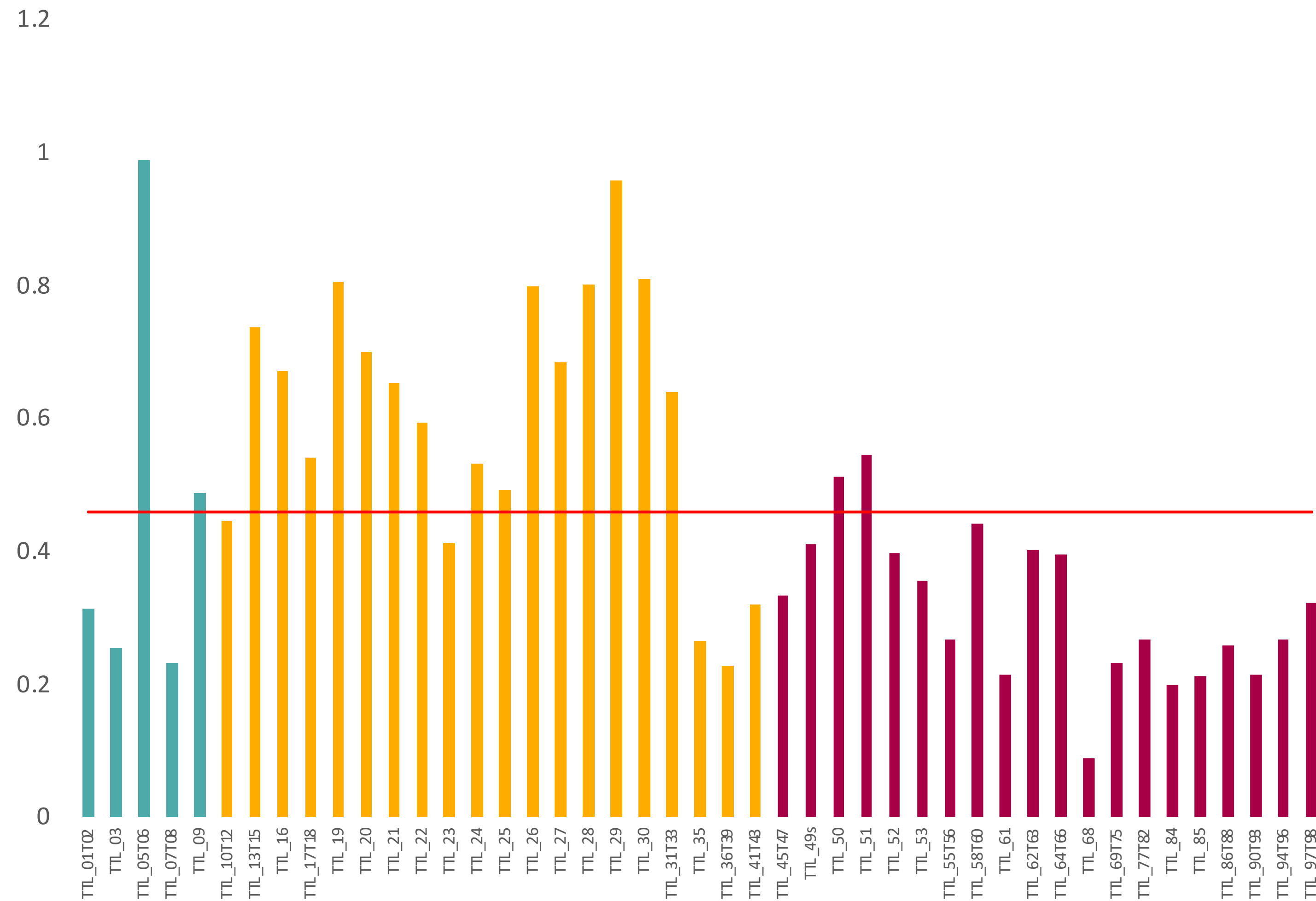
Πολλαπλασιαστές Προϊόντος

Πολλαπλασιαστές Απασχόλησης

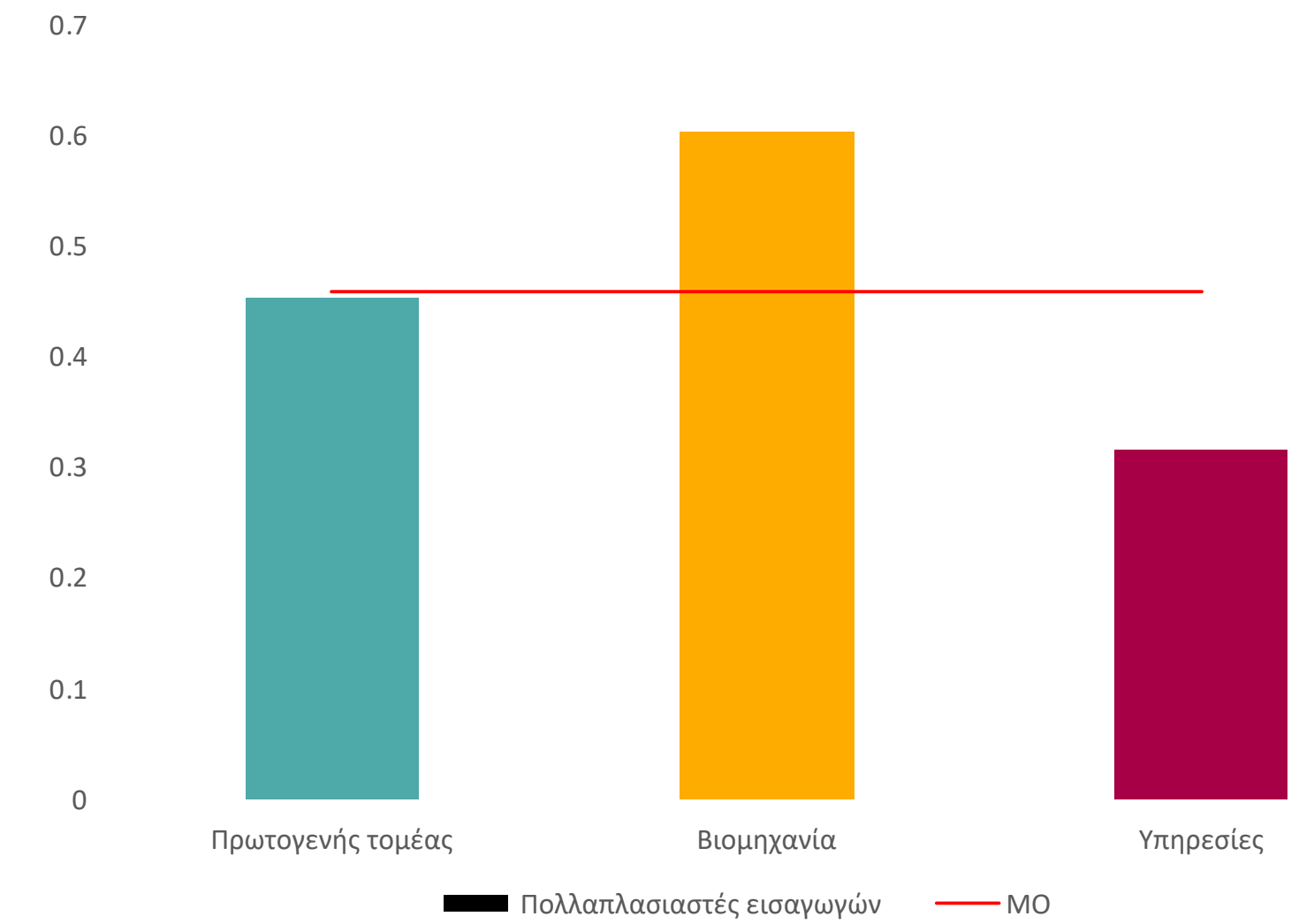
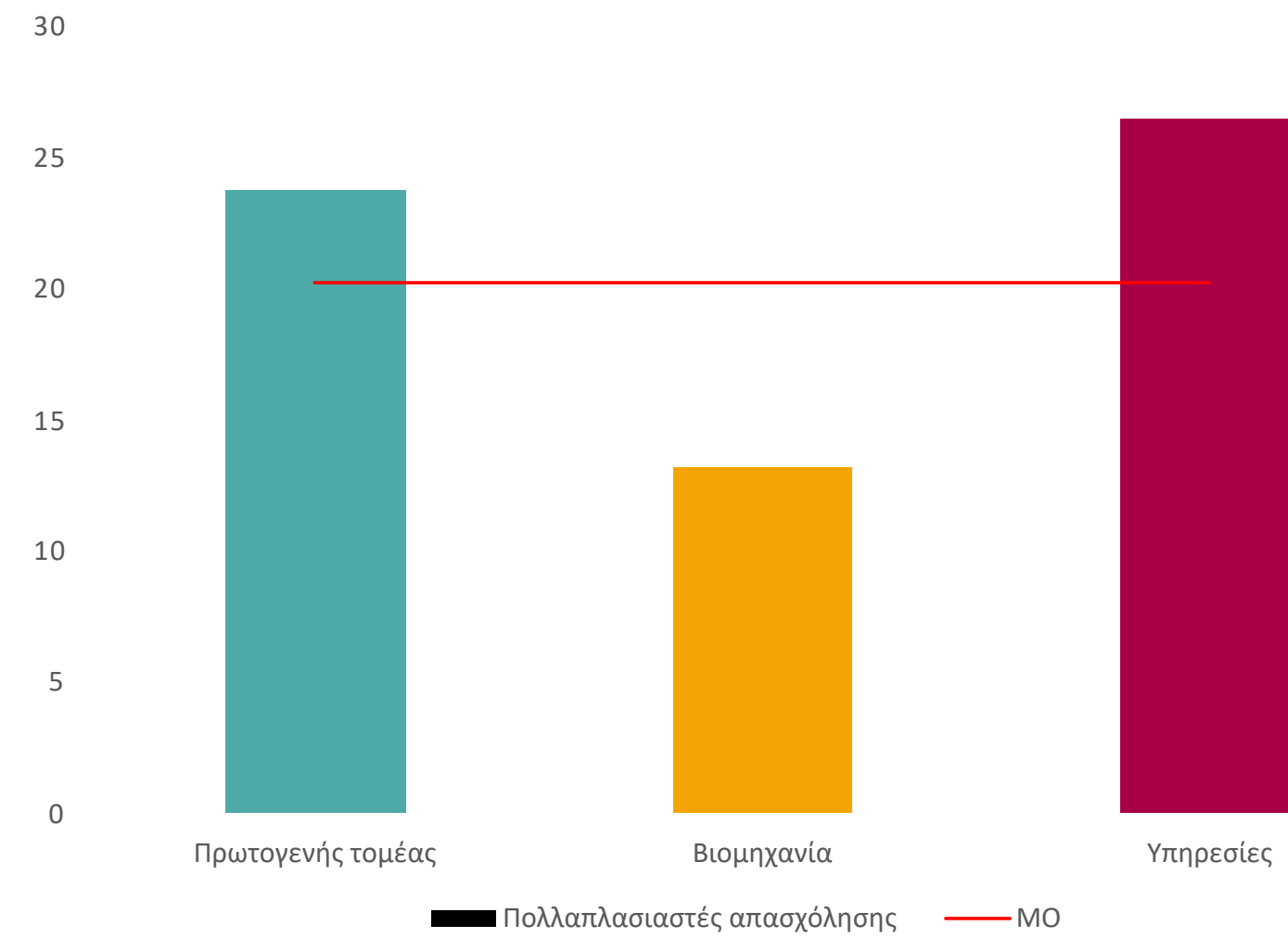
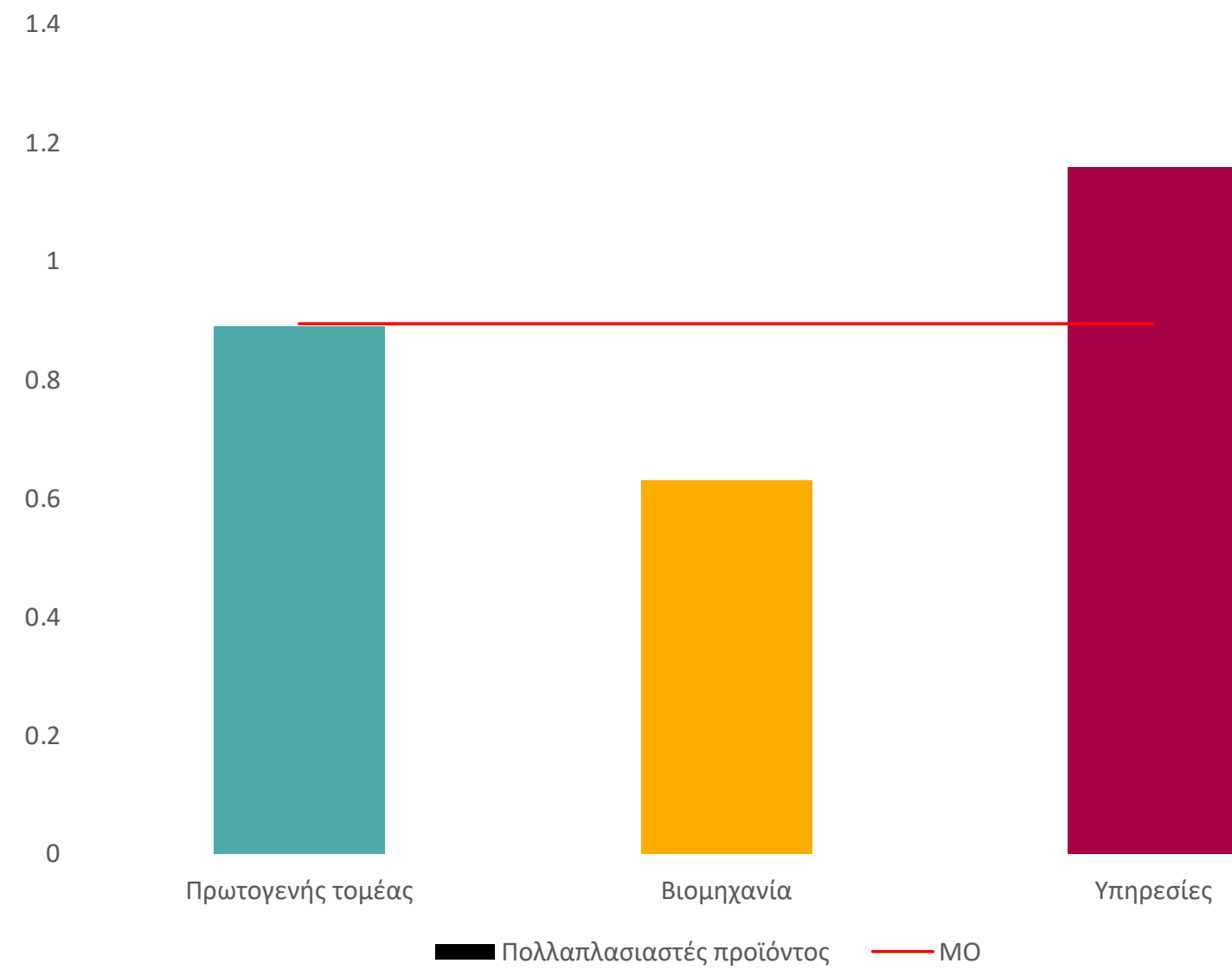
Πολλαπλασιαστές Εισαγωγών

- TPL_01T02: Γεωργία, κунήγι, δασοκομία
- TPL_03: Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια
- TPL_05T06: Ορυχεία και λατομεία, προϊόντα παραγωγής ενέργειας
- TPL_07T08: Μεταλλεία και λατομεία, προϊόντα που δεν παράγουν ενέργεια
- TPL_09: Δραστηριότητες υπηρεσιών υποστήριξης εξόρυξης
- TPL_10T12: Προϊόντα διατροφής, ποτά και καπνός
- TPL_13T15: Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, δέρμα και υποδήματα
- TPL_16: Ξύλο και προϊόντα από ξύλο και φελλό
- TPL_17T18: Προϊόντα χαρτιού και εκτυπώσεις
- TPL_19: Παραγωγή οπτανθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου
- TPL_20: Χημικά και χημικά προϊόντα
- TPL_21: Φάρμακα, φαρμακευτικά χημικά και βοτανικά προϊόντα
- TPL_22: Προϊόντα από καουτσούκ και πλαστικά
- TPL_23: Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα
- TPL_24: Βασικά μέταλλα
- TPL_25: Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων
- TPL_26: Υπολογιστές, ηλεκτρονικός και οπτικός εξοπλισμός
- TPL_27: Ηλεκτρικός εξοπλισμός
- TPL_28: Μηχανήματα και εξοπλισμός, π.δ.κ.α
- TPL_29: Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα
- TPL_30: Άλλος εξοπλισμός μεταφοράς
- TPL_31T33: Κατασκευαστική π.δ.κ.α, επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
- TPL_35: Παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου, ατμού και κλιματισμού
- TPL_36T39: Παροχή νερού, δραστηριότητες αποχέτευσης, διαχείρισης απορριμμάτων και αποκατάστασης
- TPL_41T43: Κατασκευή
- TPL_45T47: Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων
- TPL_49: Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών
- TPL_50: Θαλάσσιες μεταφορές
- TPL_51: Αεροπορικές μεταφορές
- TPL_52: Αποθήκευση και δραστηριότητες υποστήριξης για μεταφορά
- TPL_53: Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες
- TPL_55T56: Δραστηριότητες εξυπηρέτησης διαμονής και εστίασης
- TPL_58T60: Εκδοτικές, οπτικοακουστικές και ραδιοτηλεοπτικές δραστηριότητες
- TPL_61: Τηλεπικοινωνίες
- TPL_62T63: IT και άλλες υπηρεσίες πληροφοριών
- TPL_64T66: Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες
- TPL_68: Δραστηριότητες ακίνητης περιουσίας
- TPL_69T75: Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες
- TPL_77T82: Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες
- TPL_84: Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
- TPL_85: Εκπαίδευση
- TPL_86T88: Ανθρώπινη υγεία και δραστηριότητες κοινωνικής εργασίας
- TPL_90T93: Τέχνες, ψυχαγωγία και αναψυχή
- TPL_94T96: Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
- TPL_97T98: Δραστηριότητες των νοικοκυριών ως εργοδοτών, αδιαφοροποίητες δραστηριότητες παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών των νοικοκυριών για ίδια χρήση

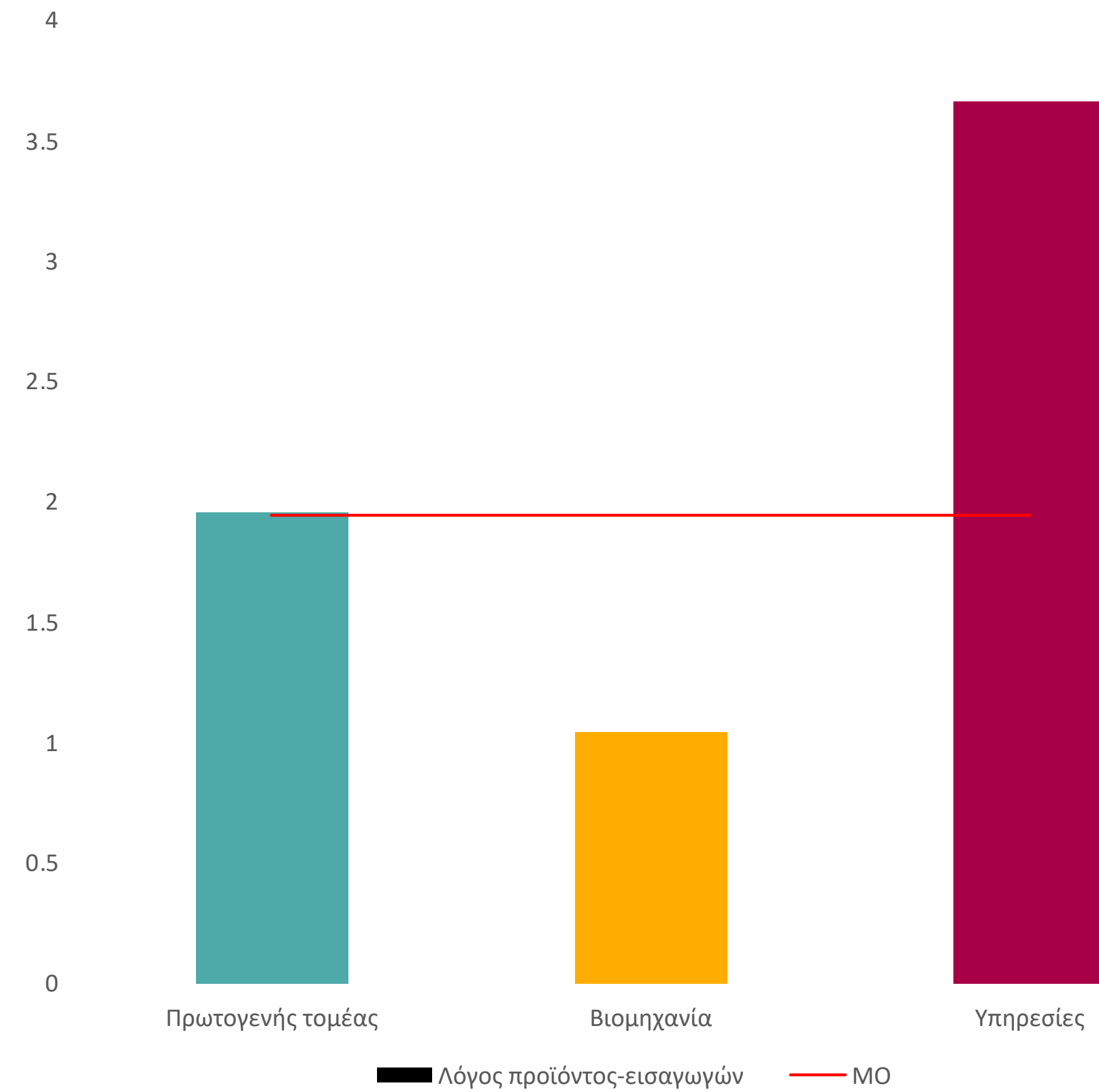
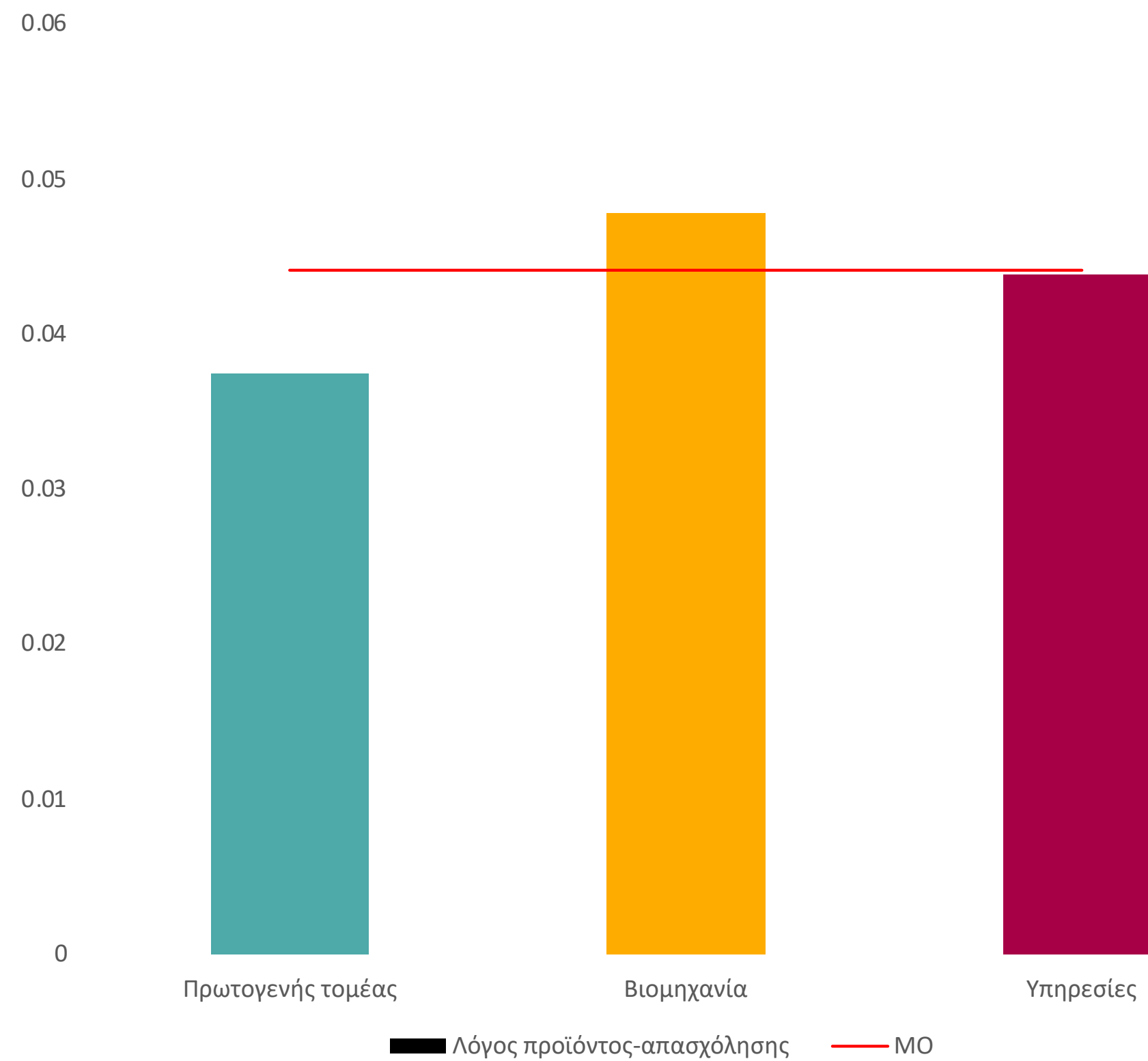
Πολλαπλασιαστές

Πρωτογενής Τομέας, Βιομηχανία και Υπηρεσίες

Δείκτες Παραγωγικότητας & Εισαγωγών

Πρωτογενής Τομέας, Βιομηχανία & Υπηρεσίες

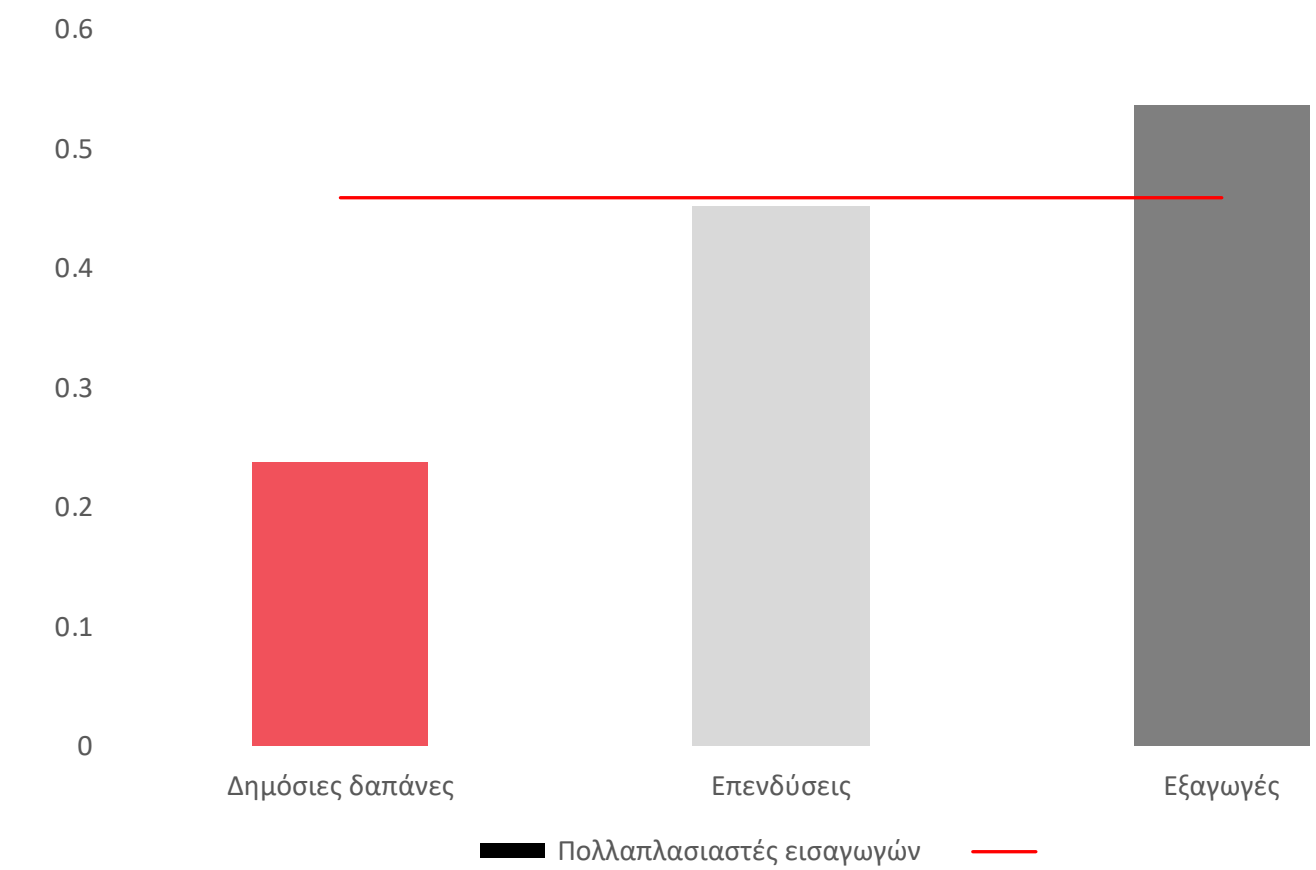
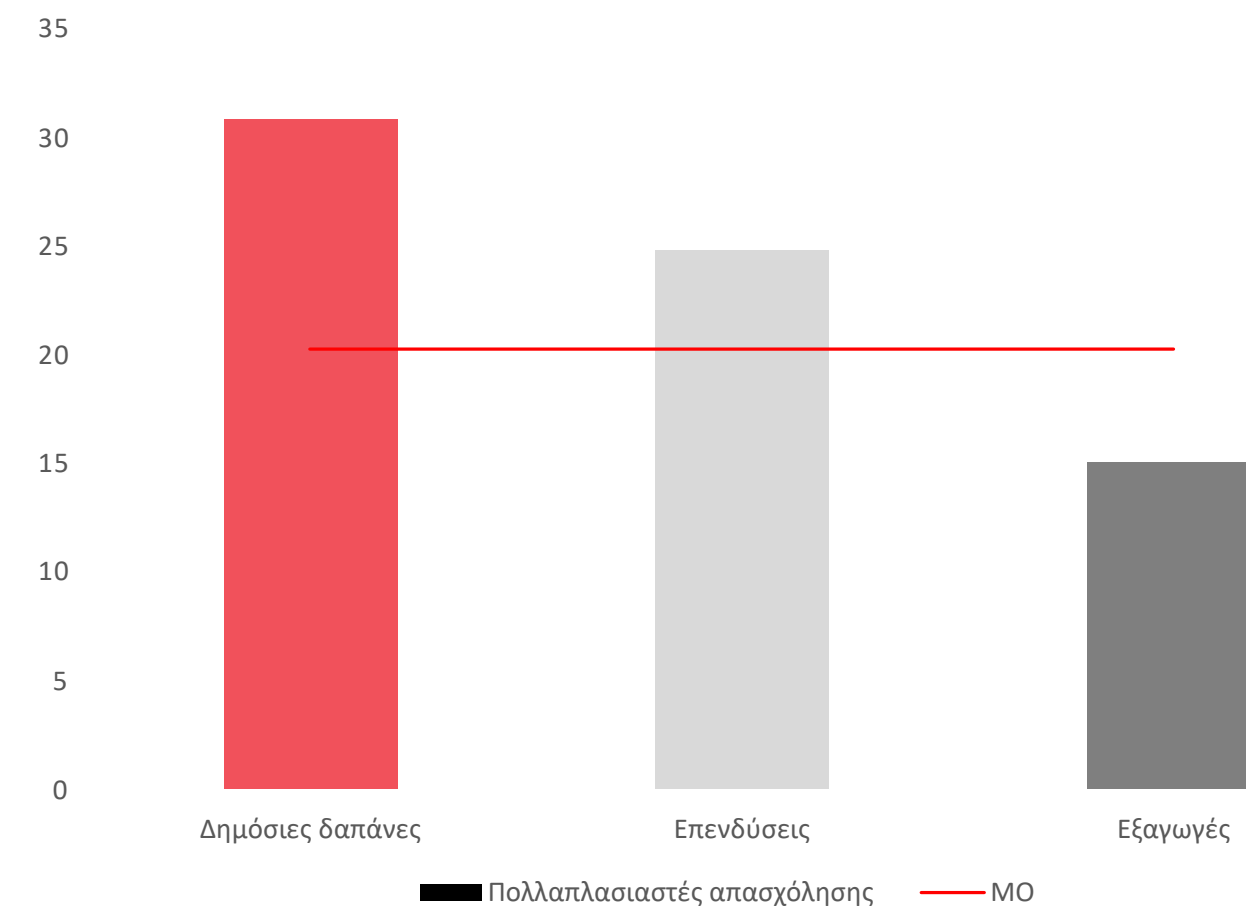
Δείκτες Πάνω από τον ΜΟ

Κλάδοι	Δείκτης παραγωγικότητας	Δείκτης εξάρτησης από εισαγωγές
TTL_01T02		X
TTL_03		X
TTL_05T06	X	
TTL_07T08	X	X
TTL_09		X
TTL_10T12		
TTL_13T15		
TTL_16		
TTL_17T18	X	
TTL_19	X	
TTL_20	X	
TTL_21	X	
TTL_22	X	
TTL_23	X	X
TTL_24	X	
TTL_25	X	
TTL_26	X	
TTL_27	X	
TTL_28	X	
TTL_29		
TTL_30	X	
TTL_31T33		
TTL_35	X	X
TTL_36T39	X	X
TTL_41T43		X
TTL_45T47		X
TTL_49s		X
TTL_50	X	
TTL_51	X	
TTL_52	X	X
TTL_53	X	X
TTL_55T56		X
TTL_58T60		X
TTL_61	X	X
TTL_62T63	X	X
TTL_64T66	X	X
TTL_68	X	X
TTL_69T75		X
TTL_77T82		X
TTL_84	X	X
TTL_85		X
TTL_86T88		X
TTL_90T93	X	X
TTL_94T96		X
TTL_97T98		X

TTL_01T02: Γεωργία, κτηνία, δασοκομία
TTL_03: Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια
TTL_05T06: Ορυχεία και λατομεία, προϊόντα παραγωγής ενέργειας
TTL_07T08: Μεταλλεία και λατομεία, προϊόντα που δεν παράγουν ενέργεια
TTL_09: Δραστηριότητες υπηρεσιών υποστήριξης εξόρυξης
TTL_10T12: Προϊόντα διατροφής, ποτά και καπνός
TTL_13T15: Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, δέρμα και υποδήματα
TTL_16: Ξύλο και προϊόντα από ξύλο και φελλό
TTL_17T18: Προϊόντα χαρτιού και εκτυπώσεις
TTL_19: Παραγωγή οπτανθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου
TTL_20: Χημικά και χημικά προϊόντα
TTL_21: Φάρμακα, φαρμακευτικά χημικά και βοτανικά προϊόντα
TTL_22: Προϊόντα από καουτσούκ και πλαστικά
TTL_23: Άλλα μη μεταλλικά ορυκτά προϊόντα
TTL_24: Βασικά μέταλλα
TTL_25: Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων
TTL_26: Υπολογιστές, ηλεκτρονικός και οπτικός εξοπλισμός
TTL_27: Ηλεκτρικός εξοπλισμός
TTL_28: Μηχανήματα και εξοπλισμός, π.δ.κ.α
TTL_29: Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα και ημιρυμουλκούμενα
TTL_30: Άλλος εξοπλισμός μεταφοράς
TTL_31T33: Κατασκευαστική π.δ.κ.α, επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού
TTL_35: Παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, αερίου, ατμού και κλιματισμού
TTL_36T39: Παροχή νερού, δραστηριότητες αποχέτευσης, διαχείρισης απορριμμάτων και αποκατάστασης
TTL_41T43: Κατασκευή
TTL_45T47: Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων
TTL_49: Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών
TTL_50: Θαλάσσιες μεταφορές
TTL_51: Αεροπορικές μεταφορές
TTL_52: Αποθήκευση και δραστηριότητες υποστήριξης για μεταφορά
TTL_53: Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες
TTL_55T56: Δραστηριότητες εξυπηρέτησης διαμονής και εστίασης
TTL_58T60: Εκδοτικές, οπτικοακουστικές και ραδιοτηλεοπτικές δραστηριότητες
TTL_61: Τηλεπικοινωνίες
TTL_62T63: IT και άλλες υπηρεσίες πληροφοριών
TTL_64T66: Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες
TTL_68: Δραστηριότητες ακίνητης περιουσίας
TTL_69T75: Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες
TTL_77T82: Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες
TTL_84: Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
TTL_85: Εκπαίδευση
TTL_86T88: Ανθρώπινη υγεία και δραστηριότητες κοινωνικής εργασίας
TTL_90T93: Τέχνες, ψυχαγωγία και αναψυχή
TTL_94T96: Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών
TTL_97T98: Δραστηριότητες των νοικοκυριών ως εργοδοτών, αδιαφοροποίητες δραστηριότητες παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών των νοικοκυριών για ίδια χρήση

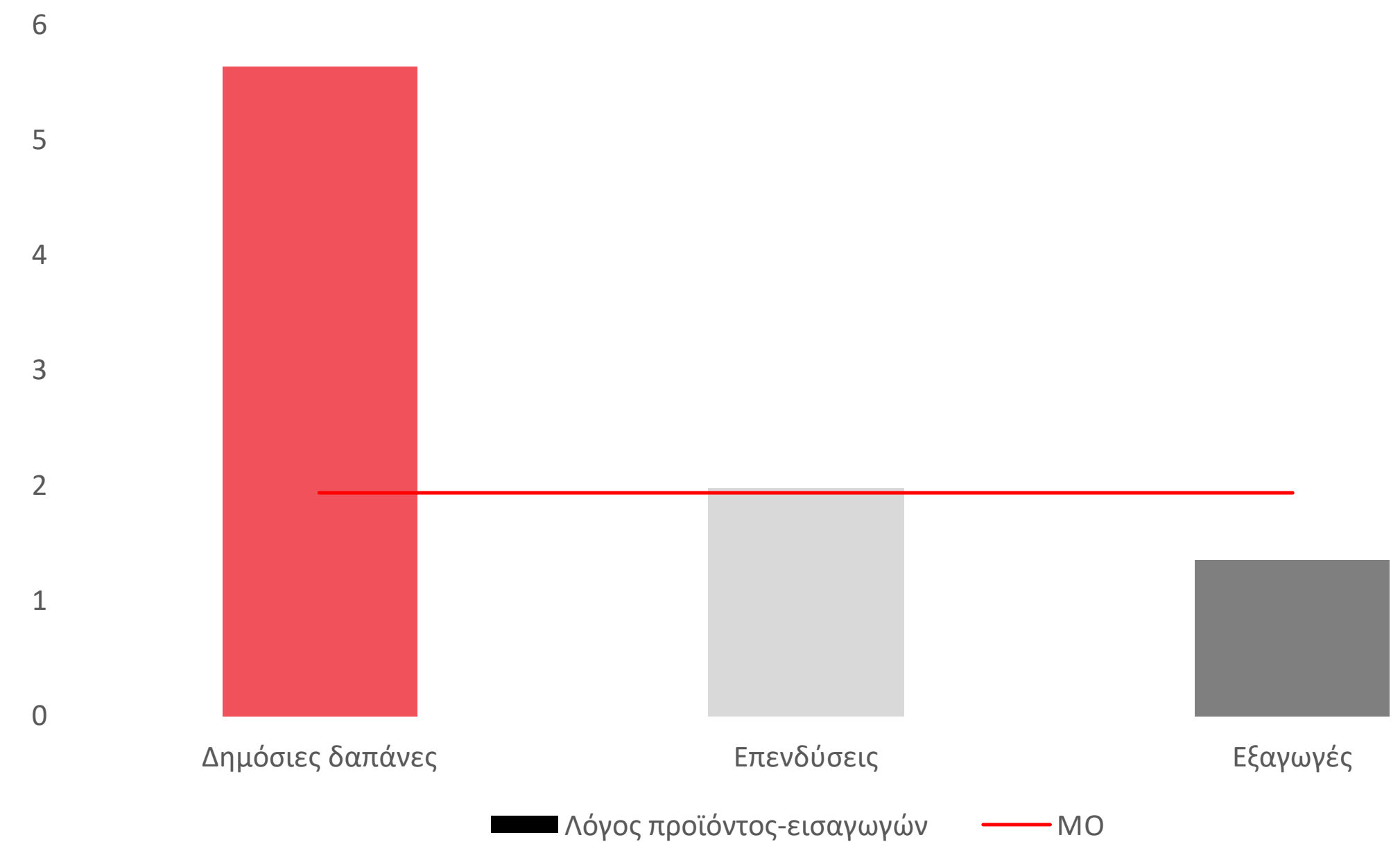
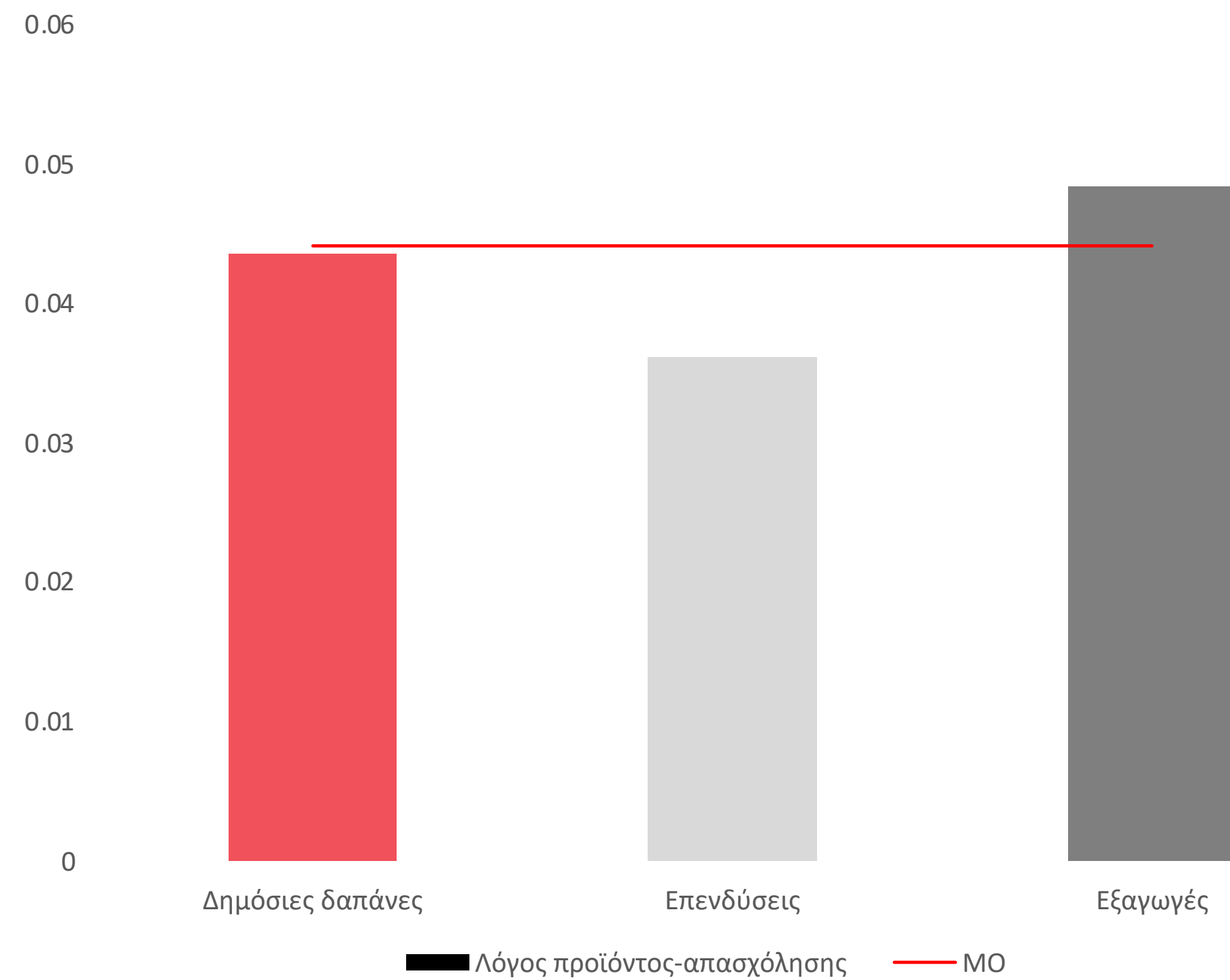
Πολλαπλασιαστές

Δημόσιο, Επενδύσεις & Εξαγωγές

Δείκτες Παραγωγικότητας & Εισαγωγών

Δημόσιο, Επενδύσεις & Εξαγωγές

Συμπεράσματα (1)

- Μόνο οι υπηρεσίες παρουσιάζουν πολλαπλασιαστές προϊόντος και απασχόλησης πάνω από τον μέσο όρο της οικονομίας και ταυτόχρονα πολλαπλασιαστή εισαγωγών κάτω από τον μέσο όρο της οικονομίας
- Αν αφαιρεθεί ο κλάδος «Ορυχεία και λατομεία, προϊόντα παραγωγής ενέργειας» την ίδια διαπίστωση μπορούμε να κάνουμε και για τον πρωτογενή τομέα
- Αυτοί οι δυο τομείς είναι οι πλέον κατάλληλοι για μια άμεση τόνωση τόσο της απασχόλησης όσο και της παραγωγής
- Ο δευτερογενής τομέας χαρακτηρίζεται από τον υψηλότερο δείκτη παραγωγικότητας της εργασίας αλλά και από την υψηλότερη εξάρτηση από τις εισαγωγές
- Αυτό σημαίνει ότι μια μακροπρόθεσμη πολιτική για την αύξηση του δείκτη παραγωγικότητας στην Ελλάδα θα πρέπει να κατευθυνθεί προς τον δευτερογενή τομέα

Συμπεράσματα (2)

- Λαμβάνοντας υπόψη τη σύνθεση των στοιχείων της αυτόνομης ζήτησης σε σχέση με τη συμμετοχή κάθε τομέα της οικονομίας σε κάθε κατηγορία αυτόνομης ζήτησης αντιλαμβανόμαστε ότι
 - οι κρατικές δαπάνες μπορούν να επιλεγούν για αποτελεσματική πολιτική διαχείρισης της ζήτησης της οικονομίας για ένα άμεσο αναπτυξιακό αποτέλεσμα
 - οι κρατικές δαπάνες χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλούς δείκτες παραγωγικότητας εργασίας και ταυτόχρονα από χαμηλή εξάρτηση από εισαγωγές
 - οι εξαγωγές χαρακτηρίζονται από έναν κατά πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο δείκτη παραγωγικότητας εργασίας δυστυχώς όμως και από έναν σχετικά υψηλή εξάρτηση από εισαγωγές
- Οι επενδύσεις παρουσιάζουν τη χαμηλότερη παραγωγικότητα της εργασίας και ταυτόχρονα και έναν μέσο δείκτη εξάρτησης από τις εισαγωγές
- Επιβεβαίωση προηγούμενης αντίστοιχης έρευνας βάσει SUTs του 2014 (Greek NPB, 2020, και Mariolis, Rodousakis and Soklis, 2021)

Προτάσεις Πολιτικής

- Μια βραχυπρόθεσμη αναπτυξιακή πολιτική για την ελληνική οικονομία θα μπορούσε να εφαρμοστεί πρωτίστως μέσω των δημοσίων δαπανών
- Οι εξαγωγές εμφανίζουν τον υψηλότερο δείκτη παραγωγικότητας εργασίας και θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για μια μακροπρόθεσμη πολιτική προσανατολισμένη στην ανάπτυξη
- Οι εξαγωγικοί κλάδοι (δευτερογενής τομέας) εξαρτώνται από τις εισαγωγές
- Συνεπώς απαιτείται παράλληλα με τις πολιτικές που προαναφέραμε και μια πολιτική μείωσης της εξάρτησης των εισαγωγών αυτών των κλάδων μέσω υποκατάστασης των εισαγόμενων εμπορευμάτων με εγχωρίως παραγόμενα
- Κατά την αξιολόγηση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ελλάδας τα € 18 δισ. θα έλθουν με τη μορφή επιχορηγήσεων
 - αποδίδουν € 7,2 δισ. (κυρίως λόγω Κατασκευών): Ανάκαμψη (βραχυπρόθεσμα)
 - δεν αντιστοιχούν στους κλάδους που αυξάνουν την παραγωγικότητα και μειώνουν την εξάρτηση από τις εισαγωγές: έλλειψη Ανθεκτικότητας (μακροπρόθεσμα)
- Αναπτυξιακή Τράπεζα ως εργαλείο σχεδιασμού (30% των FDI κατασκευές)
- Περιβαλλοντική ανάλυση (π.χ. κυκλική οικονομία, εκπομπές Co2)

Ευχαριστίες

nrodousakis@kepe.gr